

สิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังกับหลักสิทธิมนุษยชน

นายบุญส่ง น้อยโสภณ^[๑]

บทคัดย่อ

สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบประชาธิปไตย บุคคลควรมีสิทธิเท่าเทียมกัน ผู้ต้องขังแม้จะตกเป็นผู้ถูกจำกัดสิทธิอันเนื่องมาจากการกระทำผิดกฎหมายของรัฐ แต่ก็ควรจะต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในฐานะพลเมืองของประเทศ แม้ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จะได้มีบทบัญญัติในการคุ้มครองรับรองแก่ผู้ต้องขัง แต่ในเรื่องของสิทธิการเลือกตั้งยังคงไม่มีการรับรองสิทธินี้ ทั้งที่สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิพลเมือง ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนต้องได้รับความคุ้มครอง ดังนั้น การจำกัดสิทธิเลือกตั้งของบุคคลใด จึงควรเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๙๖ (๓) จำกัดสิทธิผู้ต้องขัง โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ให้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง อันเป็นการจำกัดสิทธิเลือกตั้งโดยไม่ได้พิจารณาถึงฐานความผิดและอัตราโทษ ส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับความเสมอภาคในการใช้สิทธิเพราะไม่อาจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ ทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ไม่ได้จัดการเลือกตั้งในเรือนจำให้แก่ผู้ต้องขัง เพราะรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีเพียงอำนาจความสะดวกกรณีจัดการเลือกตั้งล่วงหน้าในเขตเลือกตั้งสำหรับผู้ที่ไม่สามารถไปเลือกตั้งในวันเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตสำหรับผู้อาศัยอยู่คนละแหล่งกับทะเบียนบ้าน การจัดการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรสำหรับคนไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกราชอาณาจักรกรณีดังกล่าวเป็นการปฏิบัติต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งสองกลุ่มแตกต่างกันออกไป ทั้งที่มีสาระสำคัญในสิทธิเลือกตั้งเช่นเดียวกัน จึงอาจขัดกับหลักความเสมอภาคและอาจเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องขัง

ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขัง จึงควรบัญญัติรับรองสิทธิจัดให้ผู้ต้องขังได้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ไว้ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และเห็นควรจัดหน่วยเลือกตั้งในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อให้ผู้ต้องขังมีสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองอื่นๆ อันจะส่งผลดีต่อประเทศชาติและต่อแนวนโยบายแห่งรัฐ และทำให้ผลการเลือกตั้งสะท้อนความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง

คำสำคัญ เลือกตั้ง ผู้ต้องขัง สิทธิมนุษยชน

[๑] นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, กรรมการการเลือกตั้ง

สิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังกับหลักสิทธิมนุษยชน

๑. บทนำ

การเลือกตั้งเป็นกลไกในการใช้อำนาจอธิปไตยหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและเป็นสิทธิทางการเมืองของมนุษย์ ตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยการให้พลเมืองของประเทศเป็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ผู้แทนที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของตนเองให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรม ในบรรดากระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนในการใช้อำนาจทางการเมืองแทนประชาชนนั้น การเลือกตั้ง (election) เป็นรูปแบบพื้นฐานที่เหมาะสมที่สุดภายใต้รูปแบบอันหลากหลายของการให้ได้ว่ามาซึ่งผู้แทนของประชาชน การเลือกตั้งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สะท้อนแสดงออกซึ่งเจตจำนงและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการส่งบุคคลหรือคณะบุคคลเชิงกลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์และแนวนโยบายในการใช้อำนาจอันสอดคล้องกับความต้องการของตน เข้าไปปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด รวมถึงตลอดจนถึงการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนเป็นองค์รวมและท้ายที่สุดคือการสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ตนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การเลือกตั้งจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญและเป็นช่องทางให้ประชาชนสามารถแสวงหาทางเลือกในการปกครองและสนองความต้องการของตนเอง พิจารณาในทางทฤษฎี การเลือกตั้งถือเป็นกิจกรรมพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทางการเมืองของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญอันหนึ่งว่า ในช่วงเวลาหนึ่งคณะบุคคลใดจะได้ทำหน้าที่ในการบริหารประเทศและประเทศจะเป็นไปในแนวทางใดก็ด้วยความเห็นชอบหรือฉันทานุมัติของประชาชนส่วนใหญ่ จากกระบวนการเลือกตั้งผ่านทางนโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดนั่นเอง

ดังนั้น เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพลเมืองและบรรลุลักษณะประสงคฺ์ของแต่ละประเทศ จึงต้องเปิดโอกาสให้พลเมืองของประเทศสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งของพวกเขาได้อย่างเปิดกว้าง โดยจะต้องไม่มีการตั้งเงื่อนไขหรือจำกัดสิทธิของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

๒. ความหมายของสิทธิมนุษยชน และการเลือกตั้ง

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิ เสรีภาพ ที่จำเป็นขั้นพื้นฐานที่คนทุกคนพึงได้รับอย่างเสมอภาค และเป็นธรรมในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ชาติกำเนิด ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต เพศ รูปลักษณ์ภายนอก อายุ และสติปัญญา หรือมีความไม่เท่าเทียมกันในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมากนักเพียงใดก็ตาม^[๒] สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์

^[๒] ครูจูน หารีทอง, สิทธิมนุษยชน (Human Right) ส ๒.๑ ม.๔-๖/๔ ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และเสนอแนวทางพัฒนา

มาตั้งแต่เกิดและไม่อาจถูกพรากไปจากตัวมนุษย์ได้โดยไม่เป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้นๆ^[๓]

สิทธิพลเมือง คือ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่เป็นพลเมืองของรัฐเท่านั้น มักจะเป็นสิทธิเสรีภาพในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐหรืออีกนัยหนึ่งก็คือสิทธิและเสรีภาพในทางการเมือง ฉะนั้นบุคคลต่างชาติจึงไม่เป็นผู้ทรงสิทธิพลเมือง^[๔]

สิทธิพลเมืองในทางการเมือง คือ สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมือง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ สิทธิการเลือกตั้งอย่างเสรี

การเลือกตั้ง คือ การที่ราษฎรใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเสียงเลือกตัวแทน เพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองแต่ละระดับของประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด เป็นต้น

การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นการเลือกตั้งโดยเสรี กล่าวคือ ต้องเปิดกว้างให้อิสระในการตัดสินใจทั้งในแง่ของผู้สมัครและผู้ออกเสียง ทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรม ไม่มีการชี้แนะหรือบังคับให้เลือก

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการจำกัดสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขัง

๓.๑ สิทธิเลือกตั้งทั่วไป (Universal Suffrage)

เป็นระบบสิทธิเลือกตั้งที่พลเมืองของรัฐทุกคนมีสิทธิเลือกตั้งโดยไม่ถูกจำกัดโดยคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการถือครองทรัพย์สินหรือคุณวุฒิการศึกษา อย่างไรก็ตามแม้ว่าโดยหลักแล้วจะไม่จำกัดสิทธิเลือกตั้งไว้สำหรับบุคคลส่วนน้อยของประเทศให้มีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้น แต่ก็มีกำหนดคุณสมบัติบางประการของผู้ที่จะใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องเป็นผู้ที่สามารถรับผิดชอบในอันที่จะตัดสินใจชะตาของตนเองได้^[๕]

พลเมืองของรัฐทุกคนควรมีสิทธิเลือกตั้งเนื่องจากเหตุผลต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดมนุษยนิยมนั้น ย่อมถือว่ามนุษย์ทุกคนมีสมรรถภาพเท่าเทียมกันในการมีเหตุผลและตามทฤษฎีสัญญาประชาคมของรูสโซที่ว่าสมาชิกในสังคมต่างมีสติปัญญาและเสรีภาพบริบูรณ์ แต่เพื่อให้เกิดความมั่นคงในสิทธิต่างๆ ของสมาชิกในสังคมและเพื่อไม่ให้มนุษย์ชาติต้องดิ้นรนจึงได้รวมตัวกันเป็นสังคม^[๖] ฉะนั้น มนุษย์ทุกคนควรมีสิทธิเลือกตั้ง

[๓] วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, ๒๕๔๓, “สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐”, พิมพ์ครั้งที่ ๒, วิญญูชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๒.

[๔] พรพรชัยวัฒน์ พูนทองพันธ์, ๒๕๓๓, วิทยานิพนธ์เรื่องปัญหาการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง, หน้า ๑๕.

[๕] หยุด แสงอุทัย, ๒๕๓๘, “หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป”, พิมพ์ครั้งที่ ๙, วิญญูชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๕๓.

[๖] ฉอม-ฉากส์ รูสโซ, ๒๕๕๐, “สัญญาประชาคม หลักสิทธิทางการเมือง”, แปลโดย วิภาดา กิตติโกวิท, ทัพนั่งหนังสือ, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๒-๒๓.

๒. สิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นสิทธิพลเมืองที่ได้รับการรับรองให้บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ ข้อ ๒๑ (๓) เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นพื้นฐานแห่งอำนาจการปกครอง ทั้งนี้ เจตจำนงนี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลาและอย่างแท้จริง ซึ่งต้องเป็นการออกเสียงอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และต้องเป็นการลงคะแนนลับหรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระในทำนองเดียวกัน

๓. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

ข้อ ๒๕ พลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิและโอกาสโดยปราศจากความแตกต่างดังกล่าวไว้ในข้อ ๒ และโดยปราศจากข้อจำกัดอันไม่สมควร

(ข) ในการที่จะออกเสียงหรือได้รับเลือกตั้งอันแท้จริงและตามวาระ ซึ่งมีการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค และโดยการลงคะแนนลับเพื่อประกันการแสดงเจตนาโดยเสรีของผู้เลือก การจำกัดคุณสมบัติของผู้ที่จะมีสิทธิเลือกตั้งในระบบเลือกตั้งทั่วไป^[๗] มีดังนี้

๑. การจำกัดโดยอาศัยเกณฑ์เรื่องความผูกพันต่อรัฐ

ผู้ที่มีสิทธิออกเสียงได้ในแต่ละรัฐต้องเป็นคนที่มีสัญชาติของรัฐนั้น เนื่องจากคนต่างด้าวไม่มีความผูกพันต่อรัฐที่ตนอาศัยอยู่แต่อย่างใด เว้นแต่เพียงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหากให้คนต่างด้าวมีสิทธิเลือกตั้ง ผู้ปกครองประเทศก็จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศได้^[๘] และเนื่องจากสิทธิเลือกตั้งเป็นการกำหนดเจตจำนงของพลเมืองในการปกครองประเทศตามหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนโดยการเลือกผู้แทนของตน สิทธิเลือกตั้งจึงเป็นสิทธิทางการเมืองและเป็นสิทธิพลเมืองไม่เกี่ยวกับคนต่างด้าว

๒. การจำกัดโดยอาศัยเกณฑ์เรื่องเพศ

เดิมสิทธิเลือกตั้งจำกัดไว้เฉพาะแต่พลเมืองของรัฐที่เป็นผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงไม่มีสิทธิเลือกตั้งแต่อย่างใด ต่อมาผู้หญิงเริ่มมีบทบาททางการศึกษาและทางเศรษฐกิจจึงได้มีการเรียกร้องให้ผู้หญิงมีสิทธิเลือกตั้ง ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีเพียงฟินแลนด์ และนอร์เวย์เท่านั้นที่ผู้หญิงมีสิทธิเลือกตั้ง แต่หลังสงครามโลกหลายประเทศทั่วโลกก็ยอมให้ผู้หญิงมีสิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากผู้หญิงก็มีความสนใจและความคิดเห็นทางการเมืองและมีผลประโยชน์ในสังคมเช่นเดียวกับผู้ชาย และท้ายที่สุด ผู้หญิงก็เป็นพลเมืองของรัฐเช่นเดียวกับผู้ชาย

๓. การจำกัดโดยอาศัยเกณฑ์เรื่องอายุ

เป็นที่ยอมรับว่าอายุสำหรับการมีสิทธิเลือกตั้ง ไม่จำเป็นต้องเท่ากับอายุสำหรับการบรรลุนิติภาวะ เนื่องจากทั้งสองกรณีมีความมุ่งหมายต่างกัน อายุที่กำหนดไว้สำหรับการบรรลุนิติภาวะมีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองทรัพย์สินของผู้เยาว์ แต่อายุสำหรับการมีสิทธิเลือกตั้งเป็นเรื่องของการใช้สิทธิทางการเมือง แม้บุคคลยังไม่บรรลุนิติภาวะก็อาจใช้สิทธิทางการเมืองโดยถูกต้องได้ นับแต่ช่วงปี ค.ศ. ๑๙๗๐ เป็นต้นมา หลายประเทศต่างได้มีการลดอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเหลือเพียง

[๗] หยุด แสงอุทัย, เชียงอรรถที่ ๔

[๘] เดือน บุนนาค, “กฎหมายรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งพิสดาร”, ๒๔๗๘, กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, หน้า ๗.

๑๘ ปี^[๙] และไม่มีประเทศใดกำหนดว่าบุคคลที่มีอายุมากเท่าใดจึงไม่มีสิทธิเลือกตั้ง กล่าวคือ ไม่มีข้อจำกัดอายุชั้นสูงที่จะไม่มีสิทธิเลือกตั้งเพียงแต่จำกัดอายุชั้นต่ำไว้เท่านั้น

๔. การจำกัดโดยอาศัยเกณฑ์เรื่องความรู้ผิดชอบ

การจำกัดไม่ให้คนที่วิกลจริตเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากคนกลุ่มนี้ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี แม้แต่ดูแลผลประโยชน์ในทางทรัพย์สินของตนเองยังไม่ได้ ก็ยังไม่ควรมีส่วนในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในทางรัฐธรรมนูญ และอาการวิกลจริตนั้นไม่จำเป็นต้องถึงขนาดที่จะต้อง มีคำสั่งศาลให้เป็นคนไร้ความสามารถแต่อย่างใด แต่สำหรับบุคคลที่ประพฤตีสຸรຸຍສຸຣາຍเสเพลเป็นอาฉิม ซึ่งศาลสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถยังเป็นผู้ที่รู้ผิดชอบจึงย่อมมีสิทธิเลือกตั้ง เพราะถือว่า สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิของทุกคน ถ้าไม่มีกฎหมายห้ามไว้เฉพาะแล้ว จะตีความขยายไม่ได้เพราะเป็น ข้อยกเว้นเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิ

๕. การจำกัดโดยอาศัยเกณฑ์เรื่องความประพฤติ

บุคคลบางประเภทได้กระทำความผิดกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนโดยทั่วไป เป็นที่น่ารังเกียจแก่สังคมที่จะคบหาสมาคมด้วย เช่น นักโทษที่จำคุกเนื่องจากการกระทำผิด ทางอาญา บุคคลเช่นนี้จึงไม่ควรที่มีสิทธิเลือกตั้ง แต่เมื่อพ้นโทษออกมาแล้วก็ควรที่จะมีสิทธิเลือกตั้ง เหมือนเดิม

๖. การจำกัดโดยอาศัยเกณฑ์อื่นๆ

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีการจำกัดคุณสมบัติของผู้ที่จะมีสิทธิเลือกตั้งอีก บางประการ เช่น การเป็นทหาร การเป็นพระภิกษุ และ บุคคลที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

๓.๒ หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตยเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งการปกครองแบบมีผู้แทน การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การเลือกตั้งในรัฐประชาธิปไตยจึงต้องตกอยู่ภายใต้ หลักการสำคัญๆ เช่น จะต้องเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเสรีระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและ พรรคการเมือง เพื่อให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ใช้สิทธิเลือกสรรผู้สมัครหรือพรรคการเมือง ที่ตนเห็นว่ามีแนวคิดทางการเมืองคล้ายคลึงกับตนหรือมีนโยบายที่สามารถช่วยแก้ไข้ปัญหาของตน และประเทศได้ ในทางระหว่างประเทศหลักกฎหมายเลือกตั้งพื้นฐานได้มีปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ ข้อ ๒๑^[๑๐] โดยกำหนดหลักเกณฑ์พื้นฐาน ของการเลือกตั้งไว้ ๕ ประการ ซึ่งหลักการทั้ง ๕ ประการ นับเป็นหลักกฎหมายเลือกตั้งที่ได้รับการยอมรับในหลายประเทศ คือ

[๙] ชาญชัย แสงศักดิ์, ๒๕๕๒, “กฎหมายรัฐธรรมนูญแนวคิดและประสบการณ์ของต่างประเทศ”, วิทยุชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๐๑.

[๑๐] Universal Declaration of Human Rights C.E. ๑๙๔๘ Article ๒๑ (๑) Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives. (๒) Everyone has the right to equal access to public service in his country. (๓) The will of the people shall be the basis of the authority of government; this will shall be expressed in periodic and genuine elections

๑. การออกเสียงเลือกตั้งต้องเป็นไปโดยลักษณะทั่วไป
๒. การออกเสียงเลือกตั้งต้องเป็นไปโดยลักษณะเสมอภาค
๓. การออกเสียงเลือกตั้งต้องเป็นไปโดยลับ
๔. การออกเสียงเลือกตั้งต้องเป็นไปโดยเสรี
๕. การออกเสียงเลือกตั้งต้องเป็นไปโดยแท้จริง

๓.๓ สิทธิพลเมืองกับการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งถือเป็นวิธีการหนึ่งในการที่ประชาชนนำมาเป็นกระบวนการในการใช้สิทธิพลเมืองของตน เพื่อเลือกบุคคลเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเพื่อให้ ไปทำกิจการอันใดอันหนึ่งโดยอิสระ ผู้ทรงสิทธิจะใช้สิทธิเลือกหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามเจตจำนงของผู้ทรงสิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น การใช้สิทธิเลือกตั้งจึงเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของพลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดอย่างมีเอกภาพ และในฐานะที่เป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย^[๑๑]

สิทธิพลเมืองนั้นมีจุดมุ่งหมายปลายทางไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย และในปัจจุบันที่ประเทศส่วนมาก หันมาใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระบบผู้แทน เพราะประชาชนไม่สามารถปกครองตนเองได้โดยตรง เนื่องจากประเทศในปัจจุบันมีอาณาเขตกว้างขวางและมีประชาชนมากเกินไปที่จะให้ประชาชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการปกครอง หรือให้ประชาชนปกครองกันเอง ประชาชนจึงจำต้องมอบหมายให้บุคคลอื่นเข้าไปทำหน้าที่ปกครองและตัดสินใจแทนตนโดยการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่นิติบัญญัติ และผู้แทนเหล่านั้นก็จะเลือกผู้แทนด้วยกันให้ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร การเลือกตั้งจึงมีบทบาทเป็นกลไกที่นำมาใช้ชี้ขาดว่าประชาชนต้องการให้ใครเข้าไปทำหน้าที่แทนตน สิทธิเลือกตั้งของประชาชนจึงถือเป็นการใช้สิทธิพลเมืองประเภทหนึ่งที่ได้รับการยอมรับกันมานานอารยประเทศว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย^[๑๒] เพราะหากขาดกระบวนการในการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน ก็เท่ากับขาดวิธีการได้มาซึ่งผู้ใช้อำนาจรัฐในการปกครองประเทศโดยวิธีการที่ชอบธรรม และการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยก็ไม่อาจบรรลุผล^[๑๓]

ดังนั้น สิทธิเลือกตั้งจึงเป็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองประเภทหนึ่งที่ทำให้พลเมืองในรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐ รัฐธรรมนูญจึงมุ่งที่จะรับรองหรือคุ้มครองให้

๓.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิเลือกตั้งและทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนเป็นแนวคิดของ ฌอง ซักส์ รูสโซ (Jean Jacques ROUSSEAU) นักปราชญ์ชาวเจนีวา ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นในช่วงก่อนปฏิวัติใหญ่ ค.ศ. ๑๗๘๙ ในประเทศฝรั่งเศส โดยสัมพันธ์กับทฤษฎีสัญญาประชาคม ซึ่งรูสโซได้พัฒนาขึ้นเช่นกัน ทฤษฎีทั้งสองเรื่องของรูสโซนั้นเป็นทฤษฎีที่แพร่หลายและผลักดันให้เกิดการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส

^[๑๑] บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, ๒๕๔๒, “การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน”, สถาบันนโยบายศึกษา, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๐.

^[๑๒] บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายรัฐธรรมนูญ”, หน้า ๓๒๕.

^[๑๓] เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, ๒๕๔๗, “หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ”, วิทยุชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๖๘.

ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนทุกคนที่มารวมอยู่กันเป็นสังคมทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนจึงเกิดผล ๓ ประการ ดังต่อไปนี้^[๑๔]

๑. ราษฎรทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกผู้ปกครอง ทั้งนี้เพราะเป็นการแสดงออกซึ่งส่วนแห่งอำนาจอธิปไตยของตนอันนำมาซึ่งหลักที่รู้จักกันดี คือ “การเลือกตั้งอย่างทั่วไป (Universal Suffrage)” เพราะถือกันว่า การเลือกตั้งเป็นสิทธิของทุกคนจึงไม่อาจมีการจำกัดสิทธิได้ไม่ว่าจะเพราะสาเหตุเรื่องพื้นเพ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือการศึกษาก็ตาม ดังที่รุสโซกล่าวไว้ว่า “สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิที่ไม่มีอะไรจะมาพรากไปจากประชาชนได้”

๒. การมอบอำนาจของราษฎรให้ผู้แทนนั้น เป็นการมอบอำนาจในลักษณะที่ผู้แทนต้องอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของราษฎรผู้เลือกตั้ง ผู้แทนแต่ละคนไม่ถือว่าเป็นผู้แทนของราษฎรทั้งประเทศแต่เป็นผู้แทนของราษฎรในเขตเลือกตั้งของตน ผู้แทนต้องอยู่ใต้คำสั่งและการควบคุมจากผู้เลือกตั้ง

๓. ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน เป็นทฤษฎีที่สนับสนุนอำนาจของประชาชนและสนับสนุนให้ประชาชนใช้อำนาจได้ตลอดเวลา

๓.๕ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังตามหลักการขององค์การสหประชาชาติ

๑. หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุก^[๑๕] (Body of Principles for the Protection of All Persons under any Form of Detention or Imprisonment) ซึ่งได้รับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไปแห่งสหประชาชาติ ในวันที่ ๙ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๘๘ เพื่อคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุก

ข้อ ๑ บุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุกพึงได้รับการปฏิบัติในฐานะมนุษย์และอย่างเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น

ข้อ ๓ การสร้างข้อจำกัดหรือลดทอนสิทธิมนุษยชนที่เป็นของผู้ถูกคุมขังหรือจำคุกนั้น โดยการออกเป็นกฎหมาย อนุสัญญา กฎระเบียบ หรือประเพณีใดๆ โดยอ้างว่าสิทธิชนิดนั้นไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในหลักการฉบับนี้หรือมีการกล่าวถึงในหลักการฉบับนี้น้อยกว่านั้น จะกระทำมิได้

ข้อ ๕ (๑) หลักการฉบับนี้ใช้บังคับกับทุกคนในประเทศนั้น โดยจะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติตามความแตกต่างใดๆ ในระหว่างบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา การนับถือหรือความเชื่อทางศาสนา ความคิดทางการเมืองหรือความคิดเห็นทางอื่น สัญชาติ แหล่งกำเนิดทางเผ่าพันธุ์หรือสังคม สถานทางทรัพย์สิน ทางกำเนิด หรือทางอื่น...”

๒. หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ^[๑๖] (Basic Principles for the Treatment of Prisoners) หลักการนี้ได้รับการรับรองและประกาศโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไปแห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๙๐

“๑. นักโทษทุกคนพึงได้รับการปฏิบัติอย่างเคารพต่อศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์

[๑๔] สมคิด เลิศไพฑูรย์, ๒๕๔๒, กฎหมายเลือกตั้ง, วิญญูชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๒-๑๓.

[๑๕] <http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r173.htm>

[๑๖] <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r111.htm>

๒. การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องของเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่นๆ แหล่งกำเนิดทางชาติหรือสังคม สถานภาพทางทรัพย์สิน กำเนิดหรือทางอื่นใดนั้นจะกระทำมิได้...

๕. เว้นแต่ข้อจำกัดซึ่งเป็นที่เห็นได้ชัดว่ามีความจำเป็นอันสืบเนื่องจากข้อเท็จจริงว่าจะต้องจำกัดอิสรภาพของนักโทษนั้น นักโทษทุกคนพึงได้รับความคุ้มครองในเรื่องของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดโดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตลอดจนกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและพิธีสารตามสิทธิฉบับอื่นๆ ซึ่งประเทศนั้นๆ ได้ตกลงเป็นภาคี อีกทั้งนักโทษทุกคนพึงได้รับการคุ้มครองอื่นๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาฉบับอื่นขององค์การสหประชาชาติด้วย..."

๓.๖ แนวคิดในการจำกัดสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขัง^[๑๗]

๑. ประชาชนส่วนใหญ่เห็นควรให้มีการจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขัง

๒. การจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขัง เป็นการรักษาไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

๓. แนวคิดสัญญาประชาคมกับการจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขัง โดยผู้ต้องขังถือเป็นบุคคลที่ฝ่าฝืนสัญญาประชาคม (Social Contract) ดังนั้นย่อมไม่มีสิทธิใดๆ รวมทั้งสิทธิพิเศษในสังคมด้วย โดยแนวคิดนี้มองว่าการลงคะแนนเลือกตั้งเป็นสิทธิพิเศษ ในสังคมประชาธิปไตย หากประชาชนคนใดไม่เคารพหน้าที่พลเมืองโดยการก่ออาชญากรรมและถูกตัดสินจำคุก ประชาชนผู้นั้นก็ควรจะถูกระงับสิทธิความเป็นพลเมืองและถูกตัดขาดออกจากความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งการถูกตัดออกจากชุมชนได้ถูกแสดงออกในแง่ของกายภาพ คือการถูกจองจำและในแง่เชิงสัญลักษณ์คือการเสียสิทธิในการเลือกตั้ง

๔. การจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังเป็นการป้องกันการเกิดอาชญากรรม

๕. การจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังเป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษ

๓.๗ รูปแบบในการจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขัง^[๑๘]

๑. การจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังที่เกิดจากคำสั่งของศาล การจำกัดสิทธิเลือกตั้งนั้นเป็นการลงโทษในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยในบางประเทศจะระบุฐานความผิดไว้โดยเฉพาะ ว่าผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษในความผิดฐานใดบ้างที่จะถูกจำกัดสิทธิในการเลือกตั้ง เช่น ประเทศนอร์เวย์ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดฐานต่อต้านรัฐธรรมนูญ กบฏ และทุจริตในการเลือกตั้งเท่านั้นที่อาจจะถูกตัดสิทธิเลือกตั้ง ประเทศเยอรมันผู้ต้องขังที่อาจถูกจำกัดสิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ ผู้กระทำความผิดทางการเมือง กบฏ

[๑๗] Hill L. and Koch C., The voting rights of incarcerated Australian citizens [online], ๒๐๑๗. Available:

<http://www.australianreview.net/digest/2009/11/hill.html>. ๑๗ Chan kin sum , Consultation Document on prisoners' Voting Right [online], ๒๐๑๗. Available :

http://www.cmab.gov.hk/doc/en/documents/Final_Consultation_Document_e.pdf

[๑๘] Chan kin sum, ๒๐๑๗, Consultation Document on Prisoners' Voting Right [online], Available :

http://www.cmab.gov.hk/doc/en/documents/Final_Consultation_Document_e.pdf

ทุจริตในการเลือกตั้งและข่มขู่ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในการลงคะแนนเท่านั้นที่จะถูกจำกัดสิทธิ และประเทศฝรั่งเศสผู้ต้องขังที่อาจถูกจำกัดสิทธิเลือกตั้ง คือ ผู้กระทำความผิดฐานคอร์รัปชัน ปลอมแปลง และยักยอกเงิน เป็นต้น ซึ่งการจำกัดสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังในลักษณะนี้จะไม่ใช่เป็นการ จำกัดสิทธิในลักษณะของการจำกัดสิทธิผู้ต้องขังทุกคนเป็นการทั่วไป แต่การจะจำกัดสิทธิเลือกตั้ง ผู้ต้องขังรายใดได้นั้น จะต้องมามีที่มาจากคำพิพากษาของศาลในแต่ละกรณีไป

๒. การจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังตามระยะเวลาของโทษที่ได้รับ โดยใช้อัตราโทษจำคุก เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าผู้ต้องขังคนใดสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เช่น ประเทศสิงคโปร์ผู้ต้องขัง ที่ต้องโทษจำคุกเกินกว่า ๑๒ เดือน ไม่มีสิทธิลงทะเบียนเป็นผู้ออกเสียงลงคะแนน ประเทศกรีซ ผู้ต้องขังที่ต้องโทษจำคุกสิบปีขึ้นไปหรือต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตจะถูกจำกัดสิทธิ เป็นต้น

๓. จำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังโดยสิ้นเชิง ไม่ให้สิทธิในการลงคะแนนแก่ผู้ต้องขัง ในทุกกรณี ไม่ว่าผู้ต้องขังจะได้รับโทษจำคุกในข้อหาใดและได้รับโทษจำคุกเป็นระยะเวลาเท่าใด คือ เมื่อบุคคลใดต้องรับโทษจำคุกและตกเป็นผู้ต้องขังแล้วนั้น จะไม่สามารถใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้เลย เช่น ประเทศฮังการี ประเทศรัสเซีย และประเทศสหราชอาณาจักร รวมไปถึงประเทศไทย ที่ในปัจจุบันได้มีรูปแบบในการจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังในลักษณะดังกล่าวเช่นกัน

๓.๘ การใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขัง

ในประเทศต่างๆ ได้ให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ โดยสามารถแยกพื้นที่ ของนโยบายการให้สิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังออกเป็น ๓ รูปแบบ ดังต่อไปนี้

๓.๘.๑ ประเทศที่ไม่มีการห้ามผู้ต้องขังใช้สิทธิลงคะแนนเสียง

ประเทศ	รูปแบบการให้สิทธิเลือกตั้ง
โครเอเชีย, สาธารณรัฐเชก, เดนมาร์ก, ฟินแลนด์, มอนเตเนโกร, สวิสเซอร์แลนด์	ผู้ต้องขังทุกคนได้รับอนุญาตให้ออกเสียงได้
ไอร์แลนด์	ผู้ต้องขังทุกคนมีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งได้ ผ่านทางไปรษณีย์แต่ไม่สามารถไปลงคะแนนที่คูหาเลือกตั้งได้ ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยตัวโดยชั่วคราวหรือกรณีใดๆ ก็ตาม
สโลวีเนีย	ผู้ต้องขังทุกคนไม่ว่าจะต้องโทษเท่าใดหรือก่อคดีใด มีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งทุกประเภท
นอร์เวย์	ผู้ต้องขังทุกคนสามารถออกเสียงได้ อย่างไรก็ตามมีกฎหมายที่สามารถเพิกถอนสิทธิหากบุคคลกระทำผิดในข้อหาก่อขโมย ทุจริตการเลือกตั้งหรือกระทำผิดที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ

ประเทศ	รูปแบบการให้สิทธิเลือกตั้ง
เซอร์เบีย	ผู้ต้องขังทุกคนไม่ว่าจะต้องโทษเท่าใดหรือก่อคดีใด มีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งทุกประเภทและทุกระดับ ตั้งแต่การเลือกรัฐบาล เลือกตั้งท้องถิ่น หรือแม้แต่การเลือกตั้ง สภาชนกลุ่มน้อยแห่งชาติ (National Minorities Councils)
สเปน	ผู้ต้องขังทุกคนมีสิทธิออกเสียงได้
สวีเดน	ผู้ต้องขังทุกคนไม่ว่าจะต้องโทษเท่าใดหรือก่อคดีใด มีสิทธิออกเสียงได้ทราบเท่าที่พวกเขาปฏิบัติตามข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะให้มีสิทธิดังกล่าว

๓.๘.๒ ประเทศที่จำกัดสิทธิการลงคะแนนเสียงของผู้ต้องขังบางกลุ่ม

ประเทศ	รูปแบบการให้สิทธิเลือกตั้ง
สหรัฐอเมริกา มลรัฐอะแลสกา	ผู้ต้องขังสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เว้นแต่ต้องโทษตามความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ข่มขืนกระทำชำเรา ปล้นทรัพย์ ลักพาตัว ร่วมประเวณี ในเครือญาติ วางเพลิง ลักทรัพย์ในเวลากลางคืน ลักทรัพย์ ปลอมเอกสาร
สหรัฐอเมริกา มลรัฐเพนซิลวาเนีย	ผู้ต้องขังสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เว้นแต่ต้องโทษตามความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง อาทิ การซื้อเสียง หรือขายเสียง
ออสเตรเลีย	ในการเลือกตั้งระดับมลรัฐผู้ต้องขังที่ได้รับโทษจำคุก ๓ ปี หรือมากกว่าในทุกฐานความผิดจะไม่ได้รับสิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการเลือกตั้งจะได้รับกลับมาเมื่อพ้นโทษ
แคนาดา	การตัดสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นให้เป็นเฉพาะผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษมากกว่า ๒ ปี ขึ้นไป
ฟิลิปปินส์	เฉพาะบุคคลที่ถูกตัดสินคดีถึงที่สุดแล้วให้จำคุกเป็นเวลา ๑ ปี ในความผิดฐานก่อกบฏ การต่อต้านรัฐบาลเท่านั้นที่ถูกตัดสิทธิเลือกตั้ง

๓.๘.๓ ประเทศที่ไม่ให้สิทธิในการลงคะแนนแก่ผู้ต้องขังในทุกกรณี

ประเทศ	รูปแบบการให้สิทธิเลือกตั้ง
บัลแกเรีย, จอร์เจีย, ฮังการี รัสเซีย, สิงคโปร์, ฮองกง และไทย	ไม่ให้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแก่ผู้ต้องขังในทุกกรณี

๔. สิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังประเทศไทย

๔.๑ กฎหมายจำกัดสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขัง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทย ครั้งแรก เกิดขึ้นเมื่อวันพุธที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ในขณะนั้นประเทศไทยยังใช้ชื่อว่า "สยาม" แบ่งการปกครองเป็น ๗๐ จังหวัด โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับคัดเลือกเข้าไปในสภามีอยู่ ๒ ประเภท ประเภทแรกคือ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้น จำนวน ๗๘ คน และประเภทที่สอง มาจากการเลือกตั้งอีก ๗๘ คน โดยประเภทที่เลือกตั้งนั้น ส่วนใหญ่ประชาชนสามารถเลือกผู้แทนได้จังหวัดละ ๑ คน แต่ก็มีบางจังหวัดได้มากกว่า ๑ คน รวมมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ๑๕๖ คน ซึ่งในการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับแรกนี้ มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจำกัดสิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้ในมาตรา ๑๔ บัญญัติว่า “ราษฎรไม่ว่าเพศใดเมื่อมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ย่อมมีสิทธิออกเสียงลงมติเลือกผู้แทนหมู่บ้านได้ คือ (๓) ไม่ถูกศาลพิพากษาให้เสียสิทธิในการออกเสียง” และในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมา ก็ได้มีการจำกัดสิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้เป็นลักษณะต้องห้ามไว้ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๑๗ ได้บัญญัติว่า “คุณสมบัติแห่งผู้เลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งอีกทั้งวิธีเลือกตั้งและจำนวนสมาชิกให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” และกฎหมายเลือกตั้งได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้ในมาตรา ๔ ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเวลาที่ใช้บทบัญญัติเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ ความว่า “ราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบลต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (๔) ไม่เป็นผู้ต้องขังอยู่โดยหมายของศาลในขณะมีการเลือกตั้ง”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติถึงบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ในมาตรา ๙๐ ความว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ (๔) ผู้ต้องขังอยู่โดยหมายของศาล”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๘๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ (๔) ผู้ต้องขังอยู่โดยหมายของศาล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ (๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๐ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๙๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

การพิจารณาว่าผู้ต้องขังที่ตกเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญมีขอบเขตเพียงใด ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติว่า บุคคลที่ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย หากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในถ้อยคำดังกล่าวแล้ว พิจารณาได้ว่าผู้ต้องคุมขังโดยหมายของศาล หมายความว่า (๑) ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนตามอำนาจศาล เพราะเกินอำนาจขังของพนักงานสอบสวนมาแล้ว พนักงานสอบสวนจึงขอให้ศาลใช้อำนาจขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (๒) ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น และ (๓) ผู้ที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไปแล้ว ไม่ว่าจะคดีจะถึงที่สุดหรือไม่^[๑๙] โดยสรุปคือ ผู้ต้องคุมขังที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ผู้ต้องคุมขังทุกประเภทที่ศาลได้มีคำสั่งออกหมายขังหรือหมายจำคุกให้บุคคลนั้นอยู่ภายใต้ความควบคุมของเรือนจำ ได้แก่ นักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง ดังนั้น ผู้ต้องคุมขังจึงยังคงไม่มีสิทธิเลือกตั้งอยู่ต่อไปจนกว่าจะมีการยกเลิกลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าว

๔.๒ วิเคราะห์การจำกัดสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐

การเลือกตั้งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่เป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคน ควรเป็นเจ้าของและมีสิทธิใช้โดยเท่าเทียมกันโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ สำหรับประเทศไทย นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย มีการบัญญัติรับรองสิทธิทางการเมืองไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติรับรองสิทธิทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สามารถแสดงออกทางการเมืองใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งไว้ในมาตรา ๕๐ (๗) ความว่า “บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ” กล่าวคือ บทบัญญัติมาตรานี้ไม่ได้กำหนดให้ประชาชนชาวไทยมีหน้าที่ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง คือจะให้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้เพราะการบังคับให้เลือกตั้งเป็นการกำหนดหน้าที่มากเกินไป ถ้าผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกๆ คนในเขตเลือกตั้ง เขาไม่ควรลงคะแนนเสียงสนับสนุนแล้ว ก็ไม่ควรบังคับจิตใจให้ลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้หนึ่งผู้ใด ในเรื่องการออกเสียงประชามติก็เช่นเดียวกัน

^[๑๙] หยุด แสงอุทัย, ๒๕๑๑, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เรียงมาตรา กรุงเทพมหานคร, หน้า ๔๓๙.

แต่ถ้าเขาจะใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติ รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเขาที่จะต้องกระทำโดยสุจริต^[๒๐] ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งและคุณสมบัติผู้เลือกตั้งไว้ในรัฐธรรมนูญ แม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะบัญญัติไว้ในมาตรา ๗๒ ให้บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ยังคงถือว่าการเลือกตั้งเป็น “สิทธิ” เพียงแต่บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังจะเห็นได้จากในชั้นพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ คณะกรรมาธิการวิสามัญในการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ ได้บันทึกไว้อย่างชัดเจนว่า การกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น ก็เพื่อบังคับให้บุคคลไปใช้สิทธิเลือกตั้งและเพื่อป้องกันการซื้อเสียงขายสิทธิเท่านั้น ไม่ได้ถือว่าการเลือกตั้งเป็นหน้าที่แต่อย่างใด

จากการศึกษา ปัจจุบันประเทศต่างๆ ประมาณ ๓๐ ประเทศ ทั้งในทวีปยุโรป อเมริกาเหนือ เอเชีย อเมริกาใต้ และออสเตรเลีย ได้ให้สิทธิแก่ผู้ต้องคุมขังสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างมีข้อจำกัดและไม่ไม่มีข้อจำกัด ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลที่สำคัญ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๙๖^[๒๑] ได้บัญญัติให้ผู้ต้องคุมขังโดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงทำให้ผู้ต้องคุมขังในประเทศไทยไม่ว่าจะจำคุกหรือต้องคุมขังด้วยความผิดฐานใด หรือต้องรับโทษเป็นระยะเวลานานเท่าใดก็ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยปริยาย ซึ่งการเป็นผู้ต้องคุมขังโดยหมายของศาล หรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย มิได้หมายถึงเฉพาะผู้ที่ต้องคุมขังโดยมีคำพิพากษาของศาล ว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลที่ต้องคุมขังในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินการสืบสวนสอบสวนของพนักงานสอบสวนด้วย

การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นดุลยพินิจของศาล ศาลอาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยพิจารณาจากความหนักเบาแห่งข้อหา พฤติการณ์แห่งคดี ความน่าเชื่อถือของผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกัน ความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นหรือไม่ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่แตกต่างกันไปแต่ละคดี บุคคลสามารถยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และจะขอปล่อยชั่วคราวเพื่อไปสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ แต่บุคคลไม่อาจร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยอ้างเหตุขอไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ อีกทั้งการที่ศาลจะมีคำสั่งตามคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ศาลจะฟังความเห็นของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการประกอบด้วย

[๒๐] หยุต แสงอุทัย, ๒๕๑๑, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๑๑) เรียงมาตรา กรุงเทพมหานคร, พระชนคร, หน้า ๒๑๔.

[๒๑] มาตรา ๙๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

(๑) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่

(๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

(๔) วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

หากผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูง เช่น ข้อหาก่อการร้ายและพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการคัดค้านการปล่อยชั่วคราว ศาลมักจะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามความเห็นของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี

ผู้ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลก่อนวันเลือกตั้ง จะสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้ ก็ต่อเมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวก่อนวันเลือกตั้งหรือภายในวันเลือกตั้ง โดยการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวที่อ้างเหตุผลอื่นนอกเหนือไปจากการอ้างเหตุเพื่อขอไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ในกรณีผู้ถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลขออนุญาตปล่อยชั่วคราวอ้างเหตุเพียงเหตุเดียวคือ เพื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น ศาลไม่อาจอนุญาตตามคำร้องได้ เพราะเจตนารมณ์ในการบัญญัติให้ผู้ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ ก็เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องขังร้องขอออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั่นเอง มาตรา ๙๖ (๓) จึงมีผลบังคับใช้กับผู้ต้องขังทุกคน ไม่ว่าจะประชาชนทั่วไป สมาชิกพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ศาลก็ไม่อาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเพื่อให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้

แม้ว่าสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องคุมขังในปัจจุบันจะได้รับความคุ้มครองมากขึ้น ในหลายประการ แต่ก็ไม่มียกเว้นสิทธิพลเมืองของผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐ จึงส่งผลให้ผู้ต้องคุมขังต้องสูญเสียสิทธิทางการเมืองอื่นๆ ตามมาด้วยอีกหลายประการ นอกจากจะได้ใช้สิทธิของตนเองในการเลือกผู้แทนเข้าไปบริหารประเทศแล้ว รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกหลายประการ เช่น สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิทธิในการรวมตัวกันไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน เข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด ๓ หรือหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ สิทธิในการรวมตัวกันไม่น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ คน เข้าชื่อถอดถอนคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สิทธิในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น เป็นต้น

ดังนั้น การใช้สิทธิทางการเมืองจึงมีจุดเริ่มต้นจากการที่ประชาชนมีสิทธิที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สิทธิเลือกตั้งของปวงชนชาวไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้ต้องคุมขังเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จะส่งผลกระทบต่อสิทธิพลเมืองทางการเมืองของผู้ต้องคุมขังเมื่อภายหลังบุคคลดังกล่าวหลุดพ้นจากการถูกคุมขัง ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๕. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อสรุปเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องคุมขังในประเทศไทย

สิทธิในทางการเมือง ก็คือ สิทธิในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ ซึ่งการเลือกตั้งปัจจัยหนึ่งสู่ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย โดยให้สิทธิแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเจตนารมณ์ของรัฐ การเลือกตั้งจึงถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองในรัฐประชาธิปไตยที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ประเทศส่วนมากหันมาใช้ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระบบผู้แทน โดยทำการเลือกผู้แทนให้ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร

การเลือกตั้งจึงมีบทบาทเป็นกลไกที่นำมาใช้ชี้ขาดว่าประชาชนต้องการให้ใครเข้าไปทำหน้าที่แทนตน สิทธิเลือกตั้งของประชาชนจึงถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะหากขาดกระบวนการในการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน การได้มาซึ่งผู้ใช้อำนาจอรัฐในการปกครองประเทศโดยวิธีการที่ชอบธรรม การจำกัดสิทธิทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิเลือกตั้งของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น จึงควรถือเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป และควรทำแต่เฉพาะ ในกรณีที่มีเหตุผลอันสมควร โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ

รูปแบบในการจำกัดสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังในประเทศที่มีการจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังนั้น มีวิธีการจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑. การจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังที่เกิดขึ้นจากคำสั่งศาล
๒. การจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังตามระยะเวลาของโทษที่ได้รับ
๓. การจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังโดยสิ้นเชิง

ประเทศไทยมีรูปแบบในการจำกัดสิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขัง อยู่ในรูปแบบของการจำกัด สิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังโดยสิ้นเชิง คือ ไม่ให้สิทธิในการเลือกตั้งแก่ผู้ต้องขังในทุกกรณี ไม่ว่าผู้ต้องขัง จะได้รับโทษจำคุกในข้อหาใด หรือได้รับโทษจำคุกเป็นระยะเวลาเท่าใด ตามที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๙๖ (๓) ซึ่งส่งผลให้เมื่อบุคคลใดตกเป็น ผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังประเภทใดจะไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยปริยาย

รูปแบบในการให้สิทธิเลือกตั้งผู้ต้องขังในประเทศที่ผู้ต้องขังสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ อาจจำแนกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. ประเทศที่ให้สิทธิเลือกตั้งแก่ผู้ต้องขังโดยไม่มีข้อจำกัด คือ ผู้ต้องขังทุกคนไม่ว่าต้องโทษ ในความผิดใด หรือมีระวางโทษเท่าใด สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ ไม่มีการจำกัดสิทธิในการออกเสียง เลือกตั้ง

๒. ประเทศที่ให้สิทธิเลือกตั้งแก่ผู้ต้องขังโดยมีข้อจำกัด คือ ผู้ต้องขังทุกคนไม่สามารถ ใช้สิทธิเลือกตั้งได้ แต่ไม่ได้มีการจำกัดสิทธิผู้ต้องขังทั้งหมดทุกคนเป็นการทั่วไป แต่จะมีวิธีการ พิจารณาให้สิทธิเลือกตั้งที่แตกต่างกันไป เช่น พิจารณาจากระยะเวลาที่ผู้ต้องขังได้รับโทษ จำกัดสิทธิ เฉพาะบางความผิด หรือเฉพาะผู้ต้องขังที่ศาลมีคำสั่งจำกัดสิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น

ประเทศไทยได้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการในการดำเนินการจัดการเลือกตั้งให้เข้าถึงบุคคล ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากขึ้น เช่น การเลือกตั้งนอกเขต นอกราชอาณาจักร การสนับสนุนอำนวยความสะดวก แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นคนพิการ เป็นต้น

ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องพิจารณาเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้มีสิทธิในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทุกระดับ โดยเริ่มให้สิทธิแก่ผู้ต้องขัง โดยมีข้อจำกัดก่อน ตามประเภทของการกระทำ ความผิดและระยะเวลาของการถูกคุมขัง โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างสอบสวนหรือ การพิจารณาคดีของศาลก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิด เป็นต้น ซึ่งหากมีการแก้ไข รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งก็สามารถหาวิธีการ และรูปแบบให้ผู้ต้องขังในการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยให้ผู้ต้องขังได้ใช้สิทธิโดยอิสระปราศจากการขี้น่า และเป็นการลงคะแนนโดยลับ สะท้อนความต้องการของผู้ต้องขังดังกล่าวอย่างแท้จริงต่อไป

บรรณานุกรม

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, ๒๕๔๗, “หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ”, วิทยุชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๖๘.

ชาญชัย แสวงศักดิ์, ๒๕๕๒, “กฎหมายรัฐธรรมนูญแนวคิดและประสบการณ์ของต่างประเทศ”, วิทยุชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๐๑.

มอง-மாகส์ รุสโซ, ๒๕๕๐, “สัญญาประชาคม หลักสิทธิทางการเมือง”, แปลโดย วิภาดา กิตติโกวิท, ทับหนังสือ, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๒-๒๓.

เดือน บุนนาค, “กฎหมายรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งปิสตาร”, ๒๕๗๘, กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, หน้า ๗.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, ๒๕๔๒, “การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน”, สถาบันนโยบายศึกษา, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๐.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายรัฐธรรมนูญ”, หน้า ๓๒๕.

พรรษวัฒน์ พูนทองพันธ์, ๒๕๓๓, วิทยานิพนธ์เรื่องปัญหาการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง, หน้า ๑๕.

ครุฑจันท์ หาเรือนทรง, “สิทธิมนุษยชน (Human Right) ส ๒.๑ ม.๔-๖/๔ ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและเสนอแนวทางพัฒนา,

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, ๒๕๔๓, “สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐”, พิมพ์ครั้งที่ ๒, วิทยุชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๒.

สมคิด เลิศไพฑูรย์, ๒๕๔๒, กฎหมายเลือกตั้ง, วิทยุชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๒-๑๓.

หยุด แสงอุทัย, ๒๕๓๘, “หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป”, พิมพ์ครั้งที่ ๙, วิทยุชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๕๓.

หยุด แสงอุทัย, เชียงธรรมที่ ๔

หยุด แสงอุทัย, ๒๕๑๑, “คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เรียงมาตรา”, กรุงเทพมหานคร การพิมพ์, พระนคร, หน้า ๔๓๙.

หยุด แสงอุทัย, ๒๕๑๑, “คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๑๑) เรียงมาตรา”, กรุงเทพมหานคร การพิมพ์, พระนคร, หน้า ๒๑๔.

มาตรา ๙๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

- (๑) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่
- (๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (๔) วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

Universal Declaration of Human Rights C.E. ๑๙๔๘ Article ๒๑ (๑) Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives. (๒) Everyone has the right to equal access to public service in his country. (๓) The will of the people shall be the basis of the authority of government; this will shall be expressed in periodic and genuine elections.

<http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r173.htm> (๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐).

<http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r111.htm> (๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐).

Hill L. and Koch C., The voting rights of incarcerated Australian citizens [online], ๒๐๑๗. Available : <http://www.australianreview.net/digest/2009/11/hill.html>. ๑ Chan kin sum , Consultation Document on risoners' Voting Right [online], ๒๐๑๗. Available : http://www.cmab.gov.hk/doc/en/documents/Final_Consultation_Document_e.pdf (๒๓ มีนาคม ๒๕๖๐).

Chan kin sum, ๒๐๑๗, Consultation Document on Prisoners' Voting Right [online], Available : http://www.cmab.gov.hk/doc/en/documents/Final_Consultation_Document_e.pdf (๒ เมษายน ๒๕๖๐).